

Χριστιανισμός, βία και επανάσταση

Επιστήμες / Πρόσωπο και Βία

Βασίλειος Στογιάννος, Καθηγητής Ιστορίας των χρόνων & της Ερμηνείας της Καινής Διαθήκης
Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Κάθε τόσο διαβάζομε ή ακούμε μια πράξη βίας, μια τρομοκρατική εκδήλωση ή κάποια μεγάλη ή μικρή επανάσταση. Η βία σ' όλες της τις μορφές βρίσκεται σχεδόν καθημερινά στην επικαιρότητα. Ληστείες, φόννοι, απαγωγές καλύπτουν μια μόνιμη στήλη στην ειδησεογραφία, του ελληνικού και του διεθνούς χώρου.

Και κοντά σ' αυτή, την κοινή εγκληματικότητα παρουσιάζονται φαινόμενα τρομοκρατίας, που συγκλονίζουν την κοινή γνώμη και δίνουν αφορμή για ποικίλες αντιδράσεις και σχόλια. Κάπου-κάπου γίνεται γνωστή και κάποια επανάσταση σ' ένα σημείο του πλανήτη μας από κάποια ομάδα δυσαρεστημένη προφανώς με την κρατούσα τάξη πραγμάτων. Η τρομοκρατία και οι επαναστάσεις είναι βέβαια φαινόμενο που δεν εμφανίζεται μόνο στο δικό μας χώρο. Η βία όμως στις διάφορες μορφές της παρουσιάζεται κι εδώ, αραιά βέβαια, αλλά υπάρχει. Η Εκκλησία αντιμετωπίζει έτσι κι αυτή μια σειρά από ερωτήματα κοινωνικής ηθικής και δεοντολογίας, στα οποία καλείται να δώσει μιαν απάντηση. Αλλιώς μένει εκτεθειμένη στην καλόπιστη ή κακόπιστη κριτική της κοινής γνώμης. Φυσικά δεν πρόκειται να μιλήσουμε για την «επίσημη» άποψη της Εκκλησίας. Αυτή μπορεί να

την κάνει γνωστή μονάχα η ηγεσία της, όσοι είναι ταγμένοι στο αξίωμα των ηγετών. Ωστόσο όλοι μας έχουμε —και πρέπει να έχουμε— μια διαμορφωμένη γνώμη πάνω σε τόσο καυτά προβλήματα. Για να είναι όμως σωστή η γνώμη μας, πρέπει να βγαίνει από την πρακτική της Εκκλησίας στο διάβα του χρόνου και να αποδίδει τις θεμελιώδεις αρχές της χριστιανικής πίστεως. Αλλιώς η ά-ποψή μας θα είναι υποκειμενική και μόνο συμπτωματικά θα συμφωνεί με τη χριστιανική αλήθεια.

Όσο για τη βία τα πράγματα είναι ξεκάθαρα. Η αντίθεση του χριστιανού δεν μπορεί παρά να είναι απόλυτη, χωρίς καμιά εξαίρεση. Σε καμιά περίπτωση δεν ευλογεί η πίστη μας πράξεις βίας, γιατί αποτελούν παράβαση των βασικών εντολών του Θεού στο Δεκάλογο και της καινής εντολής της αγάπης. Κανένας άλλωστε λογικός άνθρωπος, με κοινωνική συνείδηση δεν υπερασπίζεται την εγκληματικότητα, ανοιχτά τουλάχιστον...

Τα πράγματα αρχίζουν να μπερδεύονται όταν περάσαμε στην τρομοκρατία, τη βία δηλαδή που ασκείται για πολιτικούς λόγους. Εδώ αρχίζει η προσπάθεια ομάδων, εθνικών ή πολιτικών, να συνδέσουν την άσκηση βίας, την τρομοκρατία, με την αναγκαιότητα αντιδράσεως σε συνθήκες καταπίεσεως της ομάδας, στην μόνη διέξοδο αντιδράσεως και διαμαρτυρίας και τα όμοια. Γενικά η τάση είναι να

δικαιολογείται η βία ως αναγκαίο κακό, ως μόνος ακουστός τρόπος διαμαρτυρίας στην ισχύ των κρατούντων, ως μικρογραφία αυτού που γίνεται από τις οργανωμένες επίσημες δυνάμεις σε ευρύτερη κλίμακα. Γιατί πρέπει η Εκκλησία να είναι εναντίον αυτής της διαμαρτυρίας, όταν δεν διαμαρτύρεται για την άσκηση βίας από τα κράτη και τις κυβερνήσεις τους; Ή μήπως η ηθική είναι θέμα δυνατότητας για πρακτική επικράτηση;

Η απάντηση σ' αυτά τα επιχειρήματα είναι σαφής: η Εκκλησία ήταν και παραμένει οπαδός της μη βίας σ' οποιαδήποτε μορφή και για οποιουσδήποτε λόγους. Η ιστορία της και η πίστη της είναι σαφείς στο σημείο αυτό. Ασαφές παραμένει δυστυχώς για πολλούς ανθρώπους το πραγματικό νόημα της μη βίας, της αρνήσεως δηλαδή της ασκήσεως βίας. Σε πολλούς η προσήλωση του χριστιανισμού στα ειρηνικά μέσα για τη διεκδίκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων φαίνεται πρακτικά ανίσχυρη και ατελέσφορη μέθοδος. Πώς μπορεί να ακουστεί κανείς, όταν η διαμαρτυρία του δεν συνοδεύεται από βία; Τί θα αποδώσει μια ειρηνική διαμαρτυρία, όταν οι κρατούντες έχουν τα μέσα να πνίξουν αυτή τη φωνή, πριν καλά-καλά γίνει γνωστή;

Όσοι έχουν τέτοιου είδους αντιρρήσεις, φαίνεται πως αγνοούν την ιστορία της Εκκλησίας. Ξεχνούν ή δεν ξέρουν πως η πίστη μας έγινε γνωστή με τους διωγμούς των οπαδών της. Λησμονούν πως το δέντρο της πίστεως αυξήθηκε και μεγάλωσε, φούντωσε κι έκανε καρπούς, γιατί ποτίστηκε με το αίμα των μαρτύρων, χιλιάδων μαρτύρων, όλων οπαδών της μη βίας. Προτίμησαν αυτό το δύσκολο δρόμο οι πρώτοι χριστιανοί, για να διαμαρτυρηθούν, για ν' αντιδράσουν στις πιέσεις, για να κάνουν γνωστά στη κοινή γνώμη της εποχής τα αιτήματά τους, και παρόλες τις μηδαμινές για την εποχή εκείνη δυνατότητες διαδόσεως των ειδήσεων, παρόλη την αυταρχικότητα του αρχαίου κράτους, κατόρθωσαν όχι μόνο να συγκινήσουν, αλλά να κερδίσουν τη κοινή γνώμη για την υπόθεσή τους. Ο αρχαίος κόσμος δεν έγινε χριστιανικός με αυτοκρατορικά διατάγματα —όπως κακόβουλα ή από βαθιά άγνοια των πραγμάτων ισχυρίζονται ορισμένοι—, αλλά με την αυτοθυσία των μαρτύρων και των υπερμάχων της πίστεως. Γιατί έτσι φαινόταν η πνευματικότητα των πιστών και η αλήθεια της υποθέσεως της Εκκλησίας. Ο πολύς κόσμος καταλάβαινε χωρίς κόπο το βάθος, την πνευματική ομορφιά, τη θεϊκή προέλευση του χριστιανισμού, περισσότερο άμεσα, από ό,τι θα έκαναν τα λόγια και η θεωρία.

Θεωρητικότερα άλλωστε η μη βία βρίσκεται στη σωστή γραμμή, στη συνέχεια της αγάπης, της καρδιάς της νέας ηθικής. Και η αγάπη δεν γνωρίζει παρεκκλίσεις και εξαιρέσεις ή σκοπιμότητες. Ισχύει για όλους και χωρίς καμιά εξαίρεση. Ακόμη και όταν διαφωνεί κανείς, κυρίως τότε, δεν μπορεί να παραβεί τα καθήκοντά του απέναντι στους άλλους, που απορρέουν από την εντολή της αγάπης. Γιατί παραβαίνοντας την αγάπη, παραθεωρεί την πίστη, την αναγνώριση του Χριστού στο πρόσωπο του ανθρώπου - αδελφού.

Αυτή η στάση της μη βίας, της παραιτήσεως από κάθε πράξη βίας για χάρη και εν ονόματι της αγάπης, δεν είναι βέβαια εύκολο πράγμα. Απαιτεί ψυχικό ηρωισμό, για να καταπνίγουμε την αγανάκτηση και την εκδικητικότητα που φωλιάζει μέσα στον παλιό άνθρωπο. Απαιτεί ακόμα αφαίρεση από την ατομική ή και συλλογική περίπτωσή μας και ένταξη στην πανανθρώπινη νέα οικογένεια του Θεού, όπως μας την φανέρωσε ο Χριστός. Δεν είναι εύκολο να δει κανείς τον αντίδικό του ως αδελφό που αξίζει την αγάπη...

Κι έτσι φτάνουμε αβίαστα στο πρόβλημα της επαναστάσεως. Τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί, στο εξωτερικό βασικά, μια ολόκληρη θεολογία της επαναστάσεως, όπως αυτοαποκαλείται. Στη λατινική Αμερική, στην Αφρική, στις Ηνωμένες Πολιτείες και σε άλλες χώρες υπάρχουν ομάδες κληρικών και λαϊκών που υποστηρίζουν θεωρητικά και πρακτικά διάφορα επαναστατικά, εθνικά, φυλετικά ή κοινωνικοπολιτικά λαϊκά κινήματα. Το πρακτικό μέρος βέβαια δεν μπορεί να μας απασχολήσει εδώ. Άλλωστε δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστεί

παρά σε συνάρτηση με τα ειδικά προβλήματα και τις πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες των χωρών που αναπτύσσεται. Το θεωρητικό όμως, που εκπροσωπείται σε μια κάποια μορφή και από ολιγάριθμους θεωρητικούς οπαδούς του και στη χώρα μας, χρειάζεται να συζητηθεί. Γιατί πέρα από την απήχησή του σε πολλούς ή λίγους ανθρώπους, δημιουργεί ερωτηματικά στον ανίδεο περί τα τοιαύτα και αφορμή για επίθεση κατά της Εκκλησίας από διάφορους αντιπάλους της. Οι λίγοι υποστηρικτές της συμμετοχής των χριστιανών σε μια επανάσταση γίνονται σχεδόν αυτόματα οι «φωτισμένοι», ενώ οι υπόλοιποι γίνονται αντιδραστικοί, σκοταδιστές κ.τ.ό.

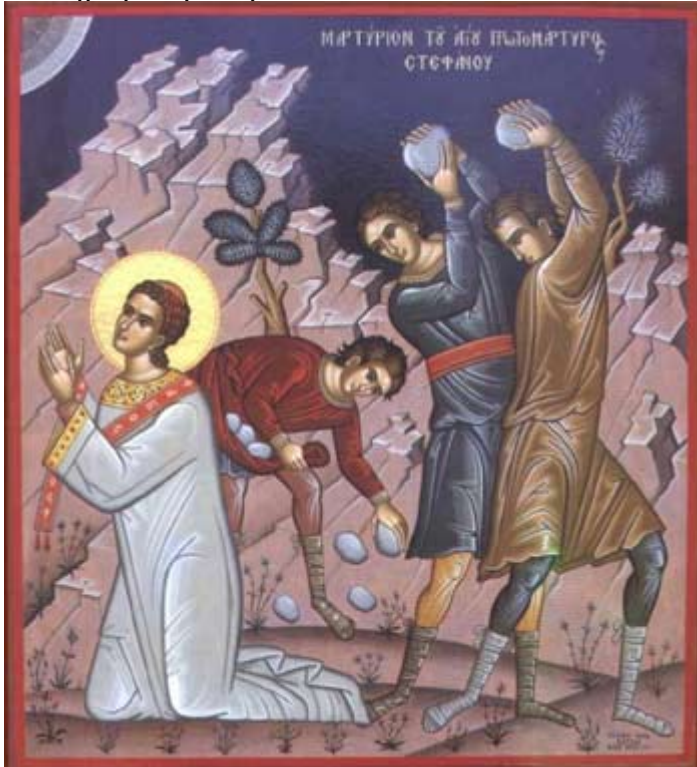
Σε τελευταία ανάλυση το όλο πρόβλημα συνοψίζεται στο ερώτημα: Πρέπει να μετέχει η Εκκλησία σε λαϊκά κινήματα που έχουν ως στόχο την αλλαγή της υφισταμένης τάξεως πραγμάτων με τη βία; Γιατί και η επανάσταση είναι μια μορφή βίας. Βέβαια δεν πρόκειται για κοινή εγκληματική πράξη ή για ατομική τρομοκρατία. Οπωσδήποτε όμως η επανάσταση δεν αποκλείει τη βία, για να μεταχειριστούμε μια ήπια έκφραση. Η απόλυτη άρνηση κάθε μορφής βίας σημαίνει αυτόματα, θα έλεγε κανείς, και τη μη αποδοχή της επαναστάσεως ως μέσου μεταβολής των υπαρχουσών συνθηκών διαβιώσεως προς το καλύτερο. Αυτή η άρνηση καθίστα όμως, έμμεσα αλλά καθαρά, την Εκκλησία στήριγμα των κρατούντων, αντιτείνουν οι θεολόγοι της επαναστάσεως.

Για να δούμε το όλο θέμα σε μια σωστή βάση, πρέπει να έχουμε μέσα μας ξεκάθαρη την χριστιανική αντίληψη για τον άνθρωπο και την πορεία του μέσα στην ιστορία. Τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά του προβλήματα, που στηρίζονται στις διαφορές του μεταπτωτικού ανθρώπου από τον συνάνθρωπό του, δεν μπορούν και δεν πρέπει να μας κάνουν να παραθεωρήσουμε τα κοινά όλων των ανθρώπων και τους νέους δεσμούς τους εν Χριστώ. Η υπέρβαση όλων των σχετικών προβλημάτων μας οφείλεται κατά τη χριστιανική πίστη στην απομάκρυνσή μας από τον Θεό και στη ρήξη των δεσμών της αγάπης. Συνεπώς και η αποκατάσταση της ευρυθμίας στη ζωή μας δεν μπορεί να γίνει αλλιώς, παρά με την επιστροφή μας κοντά στον Θεό και τη σύνδεσή μας με τους αδελφούς. Αυτό δεν σημαίνει προσκόλληση στην υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, αλλά αγώνα για μια βαθειά και ουσιαστική αλλαγή στις διαπροσωπικές, αλλά και τις γενικότερες σχέσεις των ανθρώπων. Εδώ βρίσκεται η δική μας, η χριστιανική επανάσταση, διαφορετική από όλες τις άλλες, τόσο στα μέσα όσο και στον τελικό σκοπό.

Από όσα ειπώθηκαν έγινε φανερό πως ο χριστιανός, που ακολουθεί συνειδητά το δρόμο του Χριστού δεν είναι δυνατό να συμφωνεί με καμιά μορφή βίας. Όχι από λόγους συντηρήσεως ή συμφωνίας με την κρατούσα τάξη πραγμάτων, αλλά ακριβώς ένεκα της βαθειάς και ριζικής διαφωνίας του. Σωστότερα τη χριστιανική θεωρία και πρακτική τη ρυθμίζει μια ανθρωπολογική αφετηρία, τελείως διαφορετική από αυτήν που επικαλούνται οι διάφοροι κοινωνικοί ή πολιτικοί

μεταρρυθμιστές. Ο χριστιανός δεν βλέπει γύρω του φίλους και εχθρούς, αλλά αδελφούς του Χριστού, άξιους της αγάπης του και της προσευχής του. Βλέπει περισσότερο από τον καθένα την αδικία, την καταπίεση, την απάνθρωπη ποιότητα της ζωής. Μόνο που δεν σταματά στην επιφάνεια, αλλά προχωρεί στο βάθος της ψυχής για να βρει τα αίτια και τον τρόπο αλλαγής. Γι' αυτό αντιτίθεται σε κάθε μορφή βίας, που μεταβάλλει τον άνθρωπο σε μέσο, που αδιαφορεί για την ψυχή του, που τον δηλητηριάζει με το μίσος και τη διχόνοια. Σκοπός του χριστιανισμού άλλωστε δεν είναι να αλλάξει το περίβλημα, αλλά το βάθος του κόσμου με την προοδευτική προσαρμογή του στον κόσμο του Χριστού.

Συμπερασματικά λοιπόν θα λέγαμε πως ο χριστιανισμός αντιτίθεται όχι μόνο στο έγκλημα και την τρομοκρατία, αλλά σε κάθε μορφή βίας, από σεβασμό και αγάπη στον άνθρωπο. Το όχι του χριστιανού στη βία δεν είναι εξάλλου πρόσχημα για βόλεμα και απομόνωση από τα κοινά, αλλά αφετηρία για ένα διαρκές πνευματικό παρόν σ' όλα τα καυτά προβλήματα της εποχής και του τόπου του. Είναι η καθημερινή παρουσία του στον κοινωνικό χώρο, η συνεχής διαμαρτυρία του για

του για την πορεία του κόσμου. Με ένα όχι του αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου. και τη μεταβολή των συνθηκών της ζωής.

Αλλά όχι μόνο δεν άσκησε βία, αλλ'

αντίθετα εξορίστηκε, διώχτηκε και τελικά πέθανε μέσα στις κακουχίες της τελευταίας του εξορίας. Αυτή του η έμμονη στη μη βία όχι μόνο δεν αποδυνάμωσε, αλλά μεγάλωσε την αποτελεσματικότητα των αγώνων του. Όσοι καίονται πραγματικά για μιαν αλλαγή, μπορούν ν' ακολουθήσουν τ' αχνάρια του, βέβαιοι για την τελική νίκη. Αρκεί να έχουν το ψυχικό σθένος και την απέραντη αγάπη του...

(Βασ. Π. Στογιάννος, «Η Εκκλησία στην ιστορία και στο παρόν», ??? ? ???? – ???/???, ? 169-174)

<https://bit.ly/3jzfzxA>